

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สิ่งปงชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือสำคัญทางเศรษฐกิจชิ้นหนึ่งที่รัฐบาลให้การส่งเสริมชุมชนท้องถิ่นชูศักยภาพความเข้มแข็งของตนโดยสนับสนุนให้เกิดการคุ้มครองผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นบางประเภทในลักษณะสิ่งปงชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อสร้างชื่อเสียง สร้างรายได้ของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน และเพื่อก่อให้เกิดการกระจายสินค้าสู่ตลาดให้เป็นที่รู้จักแก่ผู้บริโภคในวงกว้างมากยิ่งขึ้น ดังเห็นได้จากสถิติมูลค่าเพิ่มของสินค้าสิ่งปงชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยที่จัดทำโดยกลุ่มสิ่งปงชี้ทางภูมิศาสตร์ กรมทรัพย์สินทางปัญญา เมื่อปี พ.ศ. 2560 พบว่า¹ ประมาณการมูลค่ากลุ่มสินค้าเกษตรมีระดับราคาเพิ่มขึ้นร้อยละ 44.09 กลุ่มสินค้าเกษตรแปรรูปมีระดับราคาเพิ่มขึ้นร้อยละ 23.86 และสินค้าหัตถกรรมมีระดับราคาเพิ่มขึ้นร้อยละ 54.12 สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานการ “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปที่รากเหง้าทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศในด้านอื่น ๆ นำมาประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจและสังคมโลกสมัยใหม่² อีกทั้งประเด็นสิ่งปงชี้ทางภูมิศาสตร์ยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560–2564 ยุทธศาสตร์ที่ 3 ที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืนโดยสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่คนในชุมชนอย่างทั่วถึงนำมาซึ่งความเข้มแข็งของเศรษฐกิจในภาพรวมและเศรษฐกิจฐานรากตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน และสร้างความเชื่อมั่นต่อสินค้าสิ่งปงชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยในอนาคต ประกอบกับในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยประสบความสำเร็จในการนำสินค้าสิ่งปงชี้ทาง

---

¹ ปัจจุบันเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับสถิติการเก็บรวบรวมข้อมูลประมาณการมูลค่าสินค้าสิ่งปงชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว เป็นข้อมูลสถิติประจำปี พ.ศ. 2560 เท่านั้น; กรมทรัพย์สินทางปัญญา, กลุ่มสิ่งปงชี้ทางภูมิศาสตร์, **ทิศทางสิ่งปงชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย 2560: รายงานการสำรวจผู้ประกอบการสินค้า GI ทั่วประเทศ** (นนทบุรี: กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์, 2560), หน้า 20.

² สรุปความโดยย่อจาก ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580); **ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580)**, ค้นวันที่ 1 มิถุนายน 2564 จาก <http://plan.bru.ac.th/ยุทธศาสตร์ชาติ-20-ปี-พ-ศ-2561-2580>

ภูมิศาสตร์ไทยจำนวน 4 รายการ ไปขอรับความคุ้มครองยังสหภาพยุโรปและได้รับการคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสหภาพยุโรปจนถึงปัจจุบัน ได้แก่³ ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ กาแฟดอยตุง กาแฟดอยช้าง และข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง ตามลำดับ จึงเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นกลไกสำคัญที่รัฐบาลสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืนอีกทางหนึ่ง

ทิศทางการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยดูเหมือนจะเกิดความอึดตัวทั้งในทางวิชาการและในทางปฏิบัติ กระทั่งสมาชิกแห่งความตกลงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการจดทะเบียนระหว่างประเทศ (Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration) ได้เสนอให้มีการตรากฎหมายแห่งความตกลงลิสบอนว่าด้วยเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (The Geneva Act of The Lisbon Agreement on Appellations of Origin and Geographical Indications) ขึ้นมา เพื่อยกระดับระบบการจดทะเบียนระหว่างประเทศที่มีอยู่เดิมตามความตกลงลิสบอนที่จำกัดขอบเขตเฉพาะเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellations of Origin) เพียงประเภทเดียวเท่านั้น ประกอบกับเป็นระดับความคุ้มครองที่ต้องอาศัยความเชื่อมโยงกับพื้นที่แหล่งกำเนิดอย่างเคร่งครัด (Strong Link) จึงมีการขยายความคุ้มครองให้ครอบคลุมไปถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications) ด้วย เพื่อให้การคุ้มครองในระดับประเทศหรือในระดับภูมิภาคที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ได้ประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น โดยกรมสารฉบับนี้ได้รับการรับรอง (Adopt) เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม ค.ศ. 2015 และมีผลบังคับใช้วันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2020⁴

³ สหภาพยุโรปปรับจดทะเบียนข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสหภาพยุโรปเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2556 ลำดับต่อมาคือกาแฟดอยตุงและกาแฟดอยช้าง ได้รับการจดทะเบียนในสหภาพยุโรปเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2558 และข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง ได้รับการจดทะเบียนในสหภาพยุโรปเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2559 ตามลำดับ

⁴ กฎหมายแห่งความตกลงลิสบอนว่าด้วยเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (The Geneva Act of The Lisbon Agreement on Appellations of Origin and Geographical Indications) มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2020 (พ.ศ. 2563) มีประเทศเข้าร่วมลงนามเป็นสมาชิกจำนวน 21 ประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐแอลเบเนีย (Albania) ประเทศบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา (Bosnia and Herzegovina) ประเทศบูร์กินาฟาโซ (Burkina Faso) ราชอาณาจักรกัมพูชา (Cambodia) สาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก (Congo) ประเทศคอสตาริกา (Costa Rica) ประเทศโกตดิวัวร์ (Côte d'Ivoire) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี (Democratic People's Republic of Korea) สหภาพยุโรป (European Union (EU)) สาธารณรัฐฝรั่งเศส (France) สาธารณรัฐกาบอง (Gabon) ประเทศฮังการี (Hungary) สาธารณรัฐอิตาลี (Italy) สาธารณรัฐมาลี (Mali) สาธารณรัฐนิการากัว (Nicaragua) ประเทศเปรู (Peru)

การขยายความคุ้มครองดังกล่าวอาจลดความกังวลต่อความเข้มงวดของระบบความคุ้มครองแบบเดิม ทำให้มีโอกาสที่ประเทศอื่น ๆ จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกในความตกลงลิสบอน และกรมสารเจนีวามากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ดี เมื่อหันกลับมาพิจารณาสถานภาพของประเทศไทยภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 พบว่า ตลอดช่วงเวลาของการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ ได้รับความร่วมมือจากสหภาพยุโรปในการส่งเสริมและสนับสนุนมาตรฐานการรับขึ้นทะเบียนและการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสหภาพยุโรป ผ่านโครงการความร่วมมือด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างสหภาพยุโรป-อาเซียน (The EU-Funded ASEAN Project on the Protection of Intellectual Property Rights--ECAP Project) มาโดยตลอด แต่หากพิจารณาผลพวงของการตรากฎหมายฉบับนี้ขึ้นใช้บังคับในประเทศไทยแล้ว นอกจากจะมีหลักการและเหตุผลเพื่อป้องกันมิให้ประชาชนลักลอบหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าแล้ว แต่เหตุผลเบื้องหลังอีกประการหนึ่งคือการที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า ส่งผลให้ประเทศไทยมีพันธะกรณีที่ต้องอนุวัติการกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั่นเอง นอกจากนี้ เมื่อศึกษาประวัติศาสตร์ย้อนกลับไปถึงเหตุการณ์เบื้องหลังที่สหภาพยุโรปในฐานะผู้นำประเทศโลกเก่า (Old World) ผลักดันนโยบายการสร้างระบบจดทะเบียนพหุภาคีสินค้าไวน์และสุรา (Multilateral Register for Wines and Spirits) เพื่อทำให้เกิดความสะดวกในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้านี้มากยิ่งขึ้นและประสบผลสำเร็จ แต่สหภาพยุโรปไม่หยุดเพียงเท่านั้น ยังมีความพยายามในการนำเสนอประเด็นเรื่องการขยายความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไปยังสินค้าอื่น (GI-Extension) ต่อคณะมนตรีทริปส์ (The TRIPs Council) โดยสหภาพยุโรปแสดงจุดยืนในการขยายระดับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้

สาธารณรัฐโปรตุเกส (Portugal) สาธารณรัฐมอลโดวา (Republic of Moldova) ประเทศโรมาเนีย (Romania) ประเทศซามัว (Samoa) และสาธารณรัฐโตโก (Togo)

ปัจจุบันมีประเทศสมาชิกดำเนินการยื่นตราสารภาคยานุวัติ (Instrument of Accession) จำนวน 5 ประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐแอลเบเนีย (Albania) ราชอาณาจักรกัมพูชา (Cambodia) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี (Democratic People's Republic of Korea) สหภาพยุโรป (European Union (EU)) ประเทศซามัว (Samoa)

; World Intellectual Property Organization, **Summary of the Geneva Act of the Lisbon Agreement**, Retrieved June 2, 2020 from https://www.wipo.int/treaties/en/registration/lisbon/summary_lisbon-geneva.html

ทางภูมิศาสตร์นอกเหนือจากไวน์และสุราแต่ให้รวมถึงสินค้าอื่น ๆ ด้วย แต่ไม่ประสบความสำเร็จ⁵

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของการตรากฎหมายข้างต้น จึงแสดงให้เห็นถึงความน่ากังวลว่าสหภาพยุโรปจะใช้เวทีการเจรจาทวิภาคีเพื่อกดดันประเทศคู่เจรจารวมถึงประเทศไทย ให้ยอมรับเงื่อนไขด้านทรัพย์สินทางปัญญาบางประการเพื่อแลกเปลี่ยนกับสิทธิประโยชน์ทางการค้าเหมือนเช่นที่ผ่านมา

ในประเด็นนี้ คณะผู้วิจัยได้รับข้อมูลสำคัญจากการเข้าสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ปฏิบัติงานด้านกฎหมาย กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ พบว่า⁶ ความร่วมมือระหว่างไทยกับสหภาพยุโรปด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่ผ่านมานับแต่อดีตถึงปัจจุบันนั้น สหภาพยุโรปมักยื่นข้อเสนอในประเด็นทรัพย์สินทางปัญญา ที่สหภาพยุโรปให้ความสำคัญในช่วงเวลานั้นแต่ไม่ประสบความสำเร็จในการเจรจาพหุภาคี สหภาพยุโรปจึงใช้วิธีการเจรจาแบบทวิภาคีเพื่อแลกเปลี่ยนกับสิทธิประโยชน์ทางการค้าซึ่งประเทศไทยประสบมาโดยตลอด ส่วนประเด็นที่สหภาพยุโรปจะนำมาขึ้นเป็นข้อเสนอในการเจรจาจะเป็นเรื่องใดนั้น ให้สังเกตว่าที่การก้าวเข้ามามีบทบาทในเวทีการเจรจาระหว่างประเทศ หรือการเข้าเป็นสมาชิกในความตกลงระหว่างประเทศ หากสหภาพยุโรปมีความเคลื่อนไหวในลักษณะดังกล่าว นับเป็นความเคลื่อนไหวอย่างมีนัยสำคัญที่ประเทศไทยต้องตระหนักและหาแนวทางในการรับมือข้อต่อรองที่สหภาพยุโรปอาจหยิบยื่นต่อรัฐบาลไทยในอนาคตอันใกล้

สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่สหภาพยุโรปได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกในกรรมสารเจนีวาแล้ว เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2020⁷ เมื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาพิจารณาควคู่กับความสำคัญของการประเทศคู่ค้า พบว่าสหภาพยุโรปเป็นคู่ค้าสำคัญลำดับ 3 ของไทย⁸ ประกอบกับกระทรวงพาณิชย์ได้มอบให้กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศติดตาม

⁵ The World Trade Organization, No. IP/C/W/308/Rev.1: Communication from Bangladesh, Bulgaria, Cuba, The Czech Republic, Georgia, Hungary, Iceland, India, Jamaica, Kenya, The Kyrgyz Republic, Liechtenstein, Moldova, Nigeria, Pakistan, Slovenia, Sri Lanka, Switzerland and Turkey (Geneva, Switzerland: WTO, 2001), p. 30.

⁶ นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการ สำนักกฎหมาย กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์, สัมภาษณ์เชิงลึก, 28 พฤษภาคม 2563.

⁷ World Intellectual Property Organization, **WIPO-Administered Treaties**, Retrieved June 2, 2020 from https://www.wipo.int/treaties/en/ActResults.jsp?act_id=50

⁸ ปัจจุบันสหภาพยุโรปเป็นคู่ค้าสำคัญลำดับ 3 ของไทย โดยในปี 2561 การค้าสองฝ่ายมีมูลค่า 4.7 หมื่นล้านเหรียญสหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 9.4 ของการค้าไทยกับโลก ซึ่งในจำนวนนี้ ไทยส่งออกไปสหภาพยุโรป

พัฒนาการของสหภาพยุโรปในการเจรจาความตกลงการค้าเสรี หรือข้อตกลงทางการค้ากับประเทศต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อเตรียมความพร้อมของไทยเมื่อสหภาพยุโรปพร้อมจะรื้อฟื้นการเจรจาความตกลงการค้าเสรี⁹ สถานการณ์เช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของประเทศคู่ค้าระหว่างไทยกับสหภาพยุโรปที่มีความเป็นไปได้สูงที่จะกลับมาเจรจาทวิภาคีเหมือนในอดีตที่ผ่านมาอย่างแน่นอน และมีความเป็นไปได้ที่สหภาพยุโรปอาจยื่นข้อเสนอต่อประเทศไทยด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยให้ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกความตกลงลิขสิทธิ์และกรรมสารเจเนีวาเพื่อแลกเปลี่ยนกับสิทธิประโยชน์ทางการค้าอื่น ๆ ที่ประเทศไทยไม่อาจปฏิเสธได้

ประเด็นสำคัญที่อาจก่อให้เกิดอุปสรรคต่อประเทศไทยตามกรรมสารเจเนีวาฉบับนี้ ประกอบด้วย

2.5 หมิ่นล้านเหรียญสหรัฐ และนำเข้าจากสหภาพยุโรป 2.2 หมิ่นล้านเหรียญสหรัฐ โดยเพิ่มขึ้น 5% และ 8% จากปี 2560 ตามลำดับ ด้านการลงทุน สหภาพยุโรปเป็นนักลงทุนอันดับ 3 ของไทยรองจากญี่ปุ่นและอาเซียน โดยมีมูลค่าการลงทุนในไทย ณ สิ้นปี 2561 รวม 3.5 หมิ่นล้านดอลลาร์สหรัฐ; กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป, **ไทย-สหภาพยุโรป FTA: ความหวังสดใส ท่ามกลางความผันผวนของเศรษฐกิจโลก**, ค้นวันที่ 1 มิถุนายน 2563 จาก <http://www.mfa.go.th/europetouch/th/news/8243/111150>

⁹ การเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-สหภาพยุโรปเริ่มต้นขึ้นจากการที่ประเทศไทยได้ร่วมกับอาเซียนในการเจรจาความตกลงการค้าเสรีอาเซียน - สหภาพยุโรป (ASEAN-EU FTA) เมื่อเดือนพฤษภาคม 2550 โดยมีการเจรจารวม 7 ครั้ง แต่ในครั้งที่ 7 ได้มีการหยุดเจรจาเนื่องจากกระตือรือร้นการเปิดตลาดสินค้าและบริการของอาเซียนไม่สามารถตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของสหภาพยุโรปได้ สหภาพยุโรปจึงปรับแนวทางการเจรจาเป็นการเจรจาระดับทวิภาคีกับสมาชิกอาเซียนที่พร้อมเจรจา 3 ประเทศแรก ได้แก่ สิงคโปร์ เวียดนาม และไทย โดยการเจรจา FTA ไทย-สหภาพยุโรป ได้เจรจาครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2556 แต่ในเดือนเมษายน 2557 ได้มีการชะลอการเจรจาหลังจากมีการเจรจามาแล้ว 4 ครั้ง ซึ่งมติของคณะมนตรีการต่างประเทศของสหภาพยุโรปที่มอบหมายให้คณะกรรมาธิการยุโรปพิจารณาเรื่องฟื้นการเจรจาความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพยุโรป และกระทรวงพาณิชย์ได้มอบให้กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศติดตามพัฒนาการของสหภาพยุโรปในการเจรจาความตกลงการค้าเสรี หรือข้อตกลงทางการค้ากับประเทศต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อเตรียมความพร้อมของไทยเมื่อสหภาพยุโรปพร้อมจะรื้อฟื้นการเจรจาความตกลงการค้าเสรี; กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, **“เขตการค้าเสรีไทย-สหภาพยุโรป (Thailand-EU Free Trade Area)”**, ค้นวันที่ 1 มิถุนายน 2563 จาก <http://www.thaifta.com/ThaiFTA/Home/FTAbbyCountry/tabid/53ctl/detail/id/43/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx>

1. การเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา

กรรมสารเจนีวา ข้อ 21¹⁰ กำหนดให้ประเทศที่จะเข้าร่วมกรรมสารเจนีวา ต้องเป็นสมาชิกของความตกลงลิสบอน หรือ ความตกลงลิสบอนฉบับแก้ไข ณ กรุงสต็อกโฮล์ม วันที่ 14 กรกฎาคม 1967 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมวันที่ 28 กันยายน 1979 ขณะที่ประเทศไทยยังไม่ได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกความตกลงลิสบอน หากประเทศไทยมีความประสงค์ที่จะเข้าร่วมเป็นภาคีความตกลงฉบับดังกล่าวย่อมมีพันธกรณีที่ต้องอนุวัติการกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับความตกลงฉบับดังกล่าว ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการแก้ไขเพิ่มเติมความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้รวมตลอดถึงเครื่องหมายแหล่งกำเนิดด้วย

นอกจากนี้ กรรมสารเจนีวา ไม่มีบทบังคับให้ประเทศภาคีแห่งความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights-TRIPs) ต้องเข้าร่วมแต่ประการใด กรณีจึงเป็นประเด็นที่จำเป็นต้องศึกษาว่า หากประเทศไทยซึ่งเป็นภาคีความตกลงทริปส์ได้เข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวาแล้ว จะส่งผลกระทบต่อพันธกรณีที่ประเทศไทยมีต่อสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์หรือไม่

2. การให้ความคุ้มครอง

กรรมสารเจนีวา ข้อ 2¹¹ กำหนดขอบเขตสินค้าที่จะได้รับความคุ้มครองแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เครื่องหมายแหล่งกำเนิด กับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยการขอรับความคุ้มครอง

¹⁰ Geneva Act, Article 21 The Contracting Parties shall be members of the same Special Union as the States party to the Lisbon Agreement or the 1967 Act, whether or not they are party to the Lisbon Agreement or the 1967 Act

¹¹ Geneva Act, Article 2

(1) [Appellations of Origin and Geographical Indications] This Act applies in respect of:

(i) any denomination protected in the Contracting Party of Origin consisting of or containing the name of a geographical area, or another denomination known as referring to such area, which serves to designate a good as originating in that geographical area, where the quality or characteristics of the good are due exclusively or essentially to the geographical environment, including natural and human factors, and which has given the good its reputation; as well as

(ii) any indication protected in the Contracting Party of Origin consisting of or containing the name of a geographical area, or another indication known as referring to such area, which identifies a good as originating in that geographical area, where a given quality, reputation or other characteristic of the good is essentially attributable to its geographical origin.

(2) [Possible Geographical Areas of Origin] A geographical area of origin as described in paragraph (1) may consist of the entire territory of the Contracting Party of Origin or a region, locality or

ระหว่างประเทศจะต้องได้ความว่าสินค้าดังกล่าวได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายภายใน ณ ประเทศแหล่งกำเนิดของสินค้านั้น ๆ แล้ว ขณะที่พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทย ไม่คุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิด

นอกจากนี้ แนวทางในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในปัจจุบัน มีแนวทางที่แตกต่างกัน 3 แนวทาง คือ 1) ใช้กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นการเฉพาะ หรือ 2) กฎหมายเครื่องหมายการค้า หรือ 3) กฎหมายอื่น อาทิ กฎหมายแข่งขันทางการค้า ในส่วนนี้กรมสารเจนีวา ข้อ 10¹² บัญญัติเปิดกว้างให้บรรดาประเทศสมาชิก ไม่ว่าจะใช้ระบบความคุ้มครองลักษณะใด ก็สามารถยื่นขอจดทะเบียนคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระหว่างประเทศได้ และประเทศสมาชิกต้องไม่ลดทอนพันธกรณีที่มีระหว่างกัน

นอกจากนี้ กรมสารเจนีวา ข้อ 5 (2)¹³ กำหนดให้บุคคล 2 กลุ่มมีสิทธิในการยื่นคำขอจดทะเบียนระหว่างประเทศ ได้แก่ 1) ผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงในสินค้าที่ขอรับความคุ้มครอง

---

place in the Contracting Party of Origin. This does not exclude the application of this Act in respect of a geographical area of origin, as described in paragraph (1), consisting of a trans-border geographical area, or a part thereof.

¹² Geneva Act, Article 10 (1) Each Contracting Party shall be free to choose the type of legislation under which it establishes the protection stipulated in this Act, provided that such legislation meets the substantive requirements of this Act.

(2) The provisions of this Act shall not in any way affect any other protection a Contracting Party may accord in respect of registered appellations of origin or registered geographical indications under its national or regional legislation, or under other international instruments.

(3) Nothing in this Act shall derogate from any obligations that Contracting Parties have to each other under any other international instruments, nor shall it prejudice any rights that a Contracting Party has under any other international instruments.

¹³ Geneva Act, Article 5 (2) Subject to paragraph (3), the application for the international registration of an appellation of origin or a geographical indication shall be filed by the Competent Authority in the name of:

(i) the beneficiaries; or

(ii) a natural person or legal entity having legal standing under the law of the Contracting Party of Origin to assert the rights of the beneficiaries or other rights in the appellation of origin or geographical indication.

โดยอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลตามกฎหมายภายในของประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดสินค้า นั้น หรือ 2) บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่สามารถถือสิทธิในตัวบุคคลผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง หรือถือสิทธิอื่น ๆ ในตัวเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทั้งนี้ ตามกฎหมายภายในของประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดของสินค้า

ขณะที่พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 7(2) กำหนดให้บุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคลสามารถมีสิทธิยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ แต่บุคคลดังกล่าวต้องมีความเชื่อมโยงกับสินค้าที่นำมาขอขึ้นทะเบียนโดยเป็นผู้ประกอบกิจการค้าเกี่ยวข้องกับสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และต้องอยู่ในพื้นที่แหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้านั้นด้วย จึงเป็นประเด็นที่ต้องวิเคราะห์ถึงความครอบคลุมของบุคคลผู้มีสิทธิขอรับความคุ้มครองต่อไป

3. การคุ้มครองในระดับพิเศษ

การเข้าเป็นสมาชิกของกรมสารนิเทศจะส่งผลให้บรรดาประเทศสมาชิกต้องให้ความคุ้มครองแก่สินค้าที่ได้รับการจดทะเบียนในระดับพิเศษ กล่าวคือ เครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครองแล้วจะได้รับความคุ้มครองจากการแอบอ้างใช้ชื่อดังกล่าวกับสินค้าที่ไม่ได้มีแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้าตามที่ได้รับการจดทะเบียนไว้ (ข้อ 11(1))¹⁴ รวมทั้งห้ามใช้คำว่า “แบบ”, “ชนิด”, “ประเภท”, “ทำมาจาก”,

¹⁴ Geneva Act 2015, Article 11 (1) Subject to the provisions of this Act, in respect of a registered appellation of origin or a registered geographical indication, each Contracting Party shall provide the legal means to prevent:

(a) use of the appellation of origin or the geographical indication

(i) in respect of goods of the same kind as those to which the appellation of origin or the geographical indication applies, not originating in the geographical area of origin or not complying with any other applicable requirements for using the appellation of origin or the geographical indication;

(ii) in respect of goods that are not of the same kind as those to which the appellation of origin or geographical indication applies or services, if such use would indicate or suggest a connection between those goods or services and the beneficiaries of the appellation of origin or the geographical indication, and would be likely to damage their interests, or, where applicable, because of the reputation of the appellation of origin or geographical indication in the Contracting Party concerned, such use would be likely to impair or dilute in an unfair manner, or take unfair advantage of, that reputation;

(b) any other practice liable to mislead consumers as to the true origin, provenance or nature of the goods.

“เลียนแบบ”, “กรรมวิธี”, “เหมือนกับที่ผลิตใน...”, “เหมือน” หรือ “คล้าย” กับเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองอีกด้วย (ข้อ 11 (2))¹⁵

ขณะที่ ปัจจุบันพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 28 ให้ความคุ้มครองในระดับพิเศษเฉพาะสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติและมีความสำคัญทางเศรษฐกิจเท่านั้น ได้แก่ ข้าว ไหม ไวน์ และสุรา แต่สภาพบังคับของกรมสารเจนีวาจะครอบคลุมถึงสินค้าทุกประเภทที่มายื่นรับความคุ้มครอง จึงเป็นประเด็นที่ต้องวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมต่อไป

4. ค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนระหว่างประเทศ

กรมสารเจนีวา ข้อ 7 (1) กำหนดให้มีการเก็บค่าธรรมเนียมค่าขอขึ้นทะเบียนระหว่างประเทศแยกเป็นรายสินค้า¹⁶ ประกอบกับประเทศสมาชิกสามารถเรียกเก็บค่าธรรมเนียมรายประเทศ (Individual Fee) โดยให้เรียกเก็บค่าธรรมเนียมในอัตราที่ไม่สูงไปกว่าอัตราที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศสมาชิก (ข้อ 7 (4))¹⁷ โดยอัตราค่าธรรมเนียมให้เป็นไปตามประกาศของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Competent Authority) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาตามกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ โดยใช้อัตราแลกเปลี่ยน

¹⁵ Geneva Act 2015, Article 11(2) (2) [Content of Protection in Respect of Certain Uses] Paragraph (1)(a) shall also apply to use of the appellation of origin or geographical indication amounting to its imitation, even if the true origin of the goods is indicated, or if the appellation of origin or the geographical indication is used in translated form or is accompanied by terms such as “style”, “kind”, “type”, “make”, “imitation”, “method”, “as produced in”, “like”, “similar” or the like

¹⁶ Geneva Act 2015, Article 7(1) International registration of each appellation of origin, and each geographical indication, shall be subject to payment of the fee specified in the Regulations.

¹⁷ Geneva Act 2015, Article 7(4) (a) Any Contracting Party may, in a declaration, notify the Director General that the protection resulting from international registration shall extend to it only if a fee is paid to cover its cost of substantive examination of the international registration. The amount of such individual fee shall be indicated in the declaration and can be changed in further declarations. The said amount may not be higher than the equivalent of the amount required under the national or regional legislation of the Contracting Party diminished by the savings resulting from the international procedure. Additionally, the Contracting Party may, in a declaration, notify the Director General that it requires an administrative fee relating to the use by the beneficiaries of the appellation of origin or the geographical indication in that Contracting Party.

สกุลเงินฟรังก์สวิสโดยอ้างอิงอัตราแลกเปลี่ยนขององค์การสหประชาชาติ ทั้งนี้โดยความเห็นชอบจากผู้อำนวยการองค์การการค้าโลก (กฎ ข้อ 8(2),(a),(b))¹⁸

กรณีมีความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนตามอัตราที่องค์การสหประชาชาติเป็นผู้กำหนด ระหว่างสกุลเงินฟรังก์สวิสและสกุลเงินอื่น ๆ ที่ประเทศสมาชิกใช้กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมรายประเทศ ตลอดระยะเวลา 3 เดือนติดต่อกัน โดยมีความผันผวนไม่เกินร้อยละ 5 จากอัตราแลกเปลี่ยนครั้งก่อน กรณีนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถสอบถามไปยังผู้อำนวยการองค์การการค้าโลกเพื่อกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมใหม่ที่ใช้นับวันก่อนหน้าวันที่จะมีการยื่นคำขอจดทะเบียนระหว่างประเทศ (กฎข้อ 8 (2),(c))¹⁹

ในประเด็นนี้ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกเผยแพร่ข้อมูลอัตราค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนระหว่างประเทศ (International Registration) ไว้ค่าขอละ 1,000 สวิสฟรังก์ ขณะที่ค่าธรรมเนียมรายประเทศ (Individual Fee) มีการเผยแพร่ในฐานระบบขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกเพียง 2 ประเทศ ได้แก่ ประเทศกัมพูชา (Cambodia) กำหนดค่าธรรมเนียมไว้ค่าขอละ 98 สวิสฟรังก์ และประเทศซามัว (Samoa) กำหนดค่าธรรมเนียมไว้ค่าขอละ 187 สวิสฟรังก์ กรณีจึงต้องวิเคราะห์ความเหมาะสมในการเลือกกำหนดวิธีจัดเก็บค่าธรรมเนียมที่มีความเหมาะสมต่อไป

---

¹⁸ Regulations Under The Geneva Act, Rule 8 (2),(a),(b)

(a) Where a Contracting Party makes a declaration as referred to in Article 7(4) that it wants to receive an individual fee, as referred to in that provision, the amount of such fee shall be indicated in the currency used by the Competent Authority.

(b) Where the fee is indicated in the declaration referred to in subparagraph (a) in a currency other than Swiss currency, the Director General shall, after consultation with the Competent Authority of the Contracting Party, establish the amount of the fee in Swiss currency on the basis of the official exchange rate of the United Nations.

¹⁹ Regulations Under The Geneva Act, Rule 8 (2),(c) Where, for more than three consecutive months, the official exchange rate of the United Nations between the Swiss currency and the currency in which the amount of an individual fee has been indicated by a Contracting Party is higher or lower by at least 5 per cent than the last exchange rate applied to establish the amount of the fee in Swiss currency, the Competent Authority of that Contracting Party may ask the Director General to establish a new amount of the fee in Swiss currency according to the official exchange rate of the United Nations prevailing on the day preceding the day on which the request is made.

5. การสิ้นสุดความคุ้มครอง

ในประเด็นนี้ กรมสารเจเนีวากำหนดให้บรรดาประเทศสมาชิกต้องคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนแล้วตามกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกโดยไม่เลือกปฏิบัติ ทั้งนี้ การปฏิเสธความคุ้มครอง การสละความคุ้มครอง การเพิกถอนความคุ้มครอง หรือการยกเลิกความคุ้มครองตามบทบัญญัติกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกโดยต้องปฏิบัติตามอย่างเท่าเทียมกันระหว่างเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (ข้อ 9)²⁰ แต่เมื่อศึกษากฎหมายใต้กรมสารเจเนีวา (Regulations Under The Geneva Act) ในส่วนนี้จะมีมาตรการบางประการที่ประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตาม ซึ่งเป็นขั้นตอนดำเนินงานระหว่างประเทศ อาทิ ระยะเวลาในการแจ้ง ขั้นตอนการเสนอเรื่อง พิจารณาก่อนแจ้งไปยังประเทศสมาชิก เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น แม้กลไกตามกรมสารเจเนีวาจะมีกระบวนการพิจารณาคำขอขึ้นทะเบียนเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่แตกต่างไปจากกระบวนการตามกฎหมายภายในของประเทศไทยมากนัก แต่ความน่ากังวลในผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเข้าเป็นภาคีกรมสารฉบับนี้ อาจมองได้ในมิติของผู้ประกอบการเป็นหลัก กล่าวคือ บรรดาผู้ประกอบการของไทยต้องเตรียมความพร้อมด้านมาตรฐานสินค้าให้อยู่ในระดับสูงขึ้นและเป็นสากลเพื่อการแข่งขันกับความหลากหลายของสินค้าจากต่างประเทศซึ่งอาจเป็นสินค้าประเภทเดียวกันแต่เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายในต่างประเทศ อีกทั้งต้องสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตและผู้ประกอบการเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านกำลังการผลิต ค่าธรรมเนียมการยื่นขอจดทะเบียนในอัตราแลกเปลี่ยนสกุลเงินต่างประเทศ หรือการเสียสิทธิในการใช้ชื่อสินค้าบางประเภทที่อาจได้รับการคุ้มครองเป็นสินค้าเฉพาะอย่างหรือเรียกว่าได้รับการคุ้มครองระดับพิเศษซึ่งจะถูกรับปรุงและยกระดับมาตรฐานสินค้าที่เท่าเทียมกัน ในทางกลับกันการเข้าเป็นภาคีกรมสารนี้ย่อมเกิดผลดีต่อผู้บริโภคในประเทศอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม จากการมีสินค้าหลากหลายบนพื้นฐานของมาตรฐานสินค้าที่เท่าเทียมกัน

²⁰ Geneva Act 2015, Article 9 Each Contracting Party shall protect registered appellations of origin and geographical indications on its territory, within its own legal system and practice but in accordance with the terms of this Act, subject to any refusal, renunciation, invalidation or cancellation that may become effective with respect to its territory, and on the understanding that Contracting Parties that do not distinguish in their national or regional legislation as between appellations of origin and geographical indications shall not be required to introduce such a distinction into their national or regional legislation.

งานวิจัยนี้จึงมุ่งหาคำตอบว่า หากประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา จะมีผลที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายในทิศทางใด และประเทศไทยต้องเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับประการใดจึงเหมาะสมต่อสถานะการณ์ความเปลี่ยนแปลงนี้

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา
2. เพื่อศึกษาระบบจดทะเบียนระหว่างประเทศในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงลิสบอน กรรมสารเจนีวา ระเบียบประชาคมยุโรป และการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า กับระบบขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายไทย
3. วิเคราะห์ระบบจดทะเบียนระหว่างประเทศในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงลิสบอน กรรมสารเจนีวา ระเบียบประชาคมยุโรป เปรียบเทียบกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า และระบบขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายไทย
4. เพื่อเสนอแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านกฎหมายต่อการเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวาที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นำผลการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวามาใช้เป็นฐานสำหรับวิเคราะห์หาแนวทางพัฒนาระบบจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย
2. นำผลการศึกษาระบบจดทะเบียนระหว่างประเทศในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงลิสบอน กรรมสารเจนีวา ระเบียบประชาคมยุโรป และหลักการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า กับระบบการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายไทย มาใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์หาแนวทางพัฒนาระบบจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย
3. ได้ความสอดคล้อง และความแตกต่างของระบบจดทะเบียนระหว่างประเทศในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงลิสบอน กรรมสารเจนีวา

ระเบียบประชาคมยุโรป และการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า กับระบบขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายไทยเพื่อนำมาเป็นฐานสำหรับการพัฒนาระบบจดทะเบียนระหว่างประเทศในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยเมื่อเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา

4. ได้แนวทางที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยเพื่อเตรียมความพร้อมต่อการเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา

4. ขอบเขตการวิจัย และกรอบแนวคิดการวิจัย

4.1 ขอบเขตการวิจัย

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยข้างต้น คณะผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

4.1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา คณะผู้วิจัยศึกษารวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และพัฒนาการเกี่ยวกับกรรมสารเจนีวา เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการวิเคราะห์รูปแบบการจดทะเบียนระหว่างประเทศตามกรรมสารเจนีวา ตลอดจนศึกษารวบรวมกฎหมาย กฎระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมถึง ระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1753/2019 ว่าด้วยการรองรับการเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวาเพื่อการจดทะเบียนระหว่างประเทศในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เปรียบเทียบกับ ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights-TRIPs) และกฎหมายไทยเพื่อวิเคราะห์ให้เห็นความสอดคล้อง ความแตกต่าง ข้อดี และข้อเสียของระบบการจดทะเบียนระหว่างประเทศ เพื่อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายเพื่อเตรียมความพร้อมต่อการเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวาที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

4.1.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา การวิจัยมีขอบเขตการศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดอื่น ๆ ที่กลุ่มตัวอย่างมีถิ่นที่อยู่ในพื้นที่ประกอบการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ครอบคลุมประชากร 3 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) กลุ่มภาครัฐ ได้แก่ กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ (2) กลุ่มนักวิชาการผู้บรรยายกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา และ (3) ภาคเอกชนซึ่งเป็นผู้ประกอบการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

4.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

ปัจจุบันสหภาพยุโรปเข้าเป็นสมาชิกกรรมสารเจนีวาแห่งความตกลงลิขสิทธิ์บนว่าด้วยเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จึงมีโอกาที่ประเทศไทยอาจได้รับ

ข้อเสนอการเข้าเป็นสมาชิกกรรมสารฉบับดังกล่าวเมื่อเกิดการเจรจาเวทีทวิภาคีไทย-สหภาพยุโรปในอนาคตอันใกล้ เพื่อแลกเปลี่ยนกับสิทธิประโยชน์ด้านอื่น ๆ ที่สหภาพยุโรปเคยใช้ในการเจรจาครั้งอดีต ขณะที่ระบบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยไม่รองรับการจดทะเบียนคำขอระหว่างประเทศ จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนในการหามาตรการกฎหมายรองรับความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นจากประเทศไทยอาจเข้าร่วมเป็นสมาชิกกรรมสารเจนีวา

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

5. ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รายละเอียดดังนี้

5.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยกฎหมาย หรือ Legal Analysis เป็นหลัก โดยอาศัยพื้นฐานด้านแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ โดยคำนึงถึงปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ 1) ประวัติศาสตร์กฎหมายที่ทำการศึกษา (History of Law) ทำให้ทราบที่มาของการบัญญัติกฎหมายและสภาพแวดล้อมทางสังคมของการบัญญัติกฎหมาย 2) กฎหมายเปรียบเทียบ (Comparative Law) เพื่อให้การวิเคราะห์ปัญหาในการวิจัยเอกสารเกิดความชัดเจนและมีความ

นำเชื่อถือสามารถนำไปเป็นฐานคิดสำหรับการวิเคราะห์กำหนดมาตรการเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวาต่อไป และ 3) นิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา (Sociological Jurisprudence) เพื่อให้ความสำคัญต่อบทบาทของกฎหมายกับสังคม

การวิจัยเอกสารโดยใช้วิธีการวิจัยกฎหมาย (Legal Analysis) นี้ คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ ความตกลงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการจดทะเบียนระหว่างประเทศ (Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration) กรรมสารเจนีวาแห่งความตกลงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ The Geneva Act of The Lisbon Agreement on Appellations of Origin and Geographical Indications) ระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1753/2019 ว่าด้วยการรองรับการเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวาเพื่อการจดทะเบียนระหว่างประเทศในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights-TRIPs) และกฎหมายไทยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 รวมถึงเอกสารทางวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ตำรา วารสาร บทความ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง และเอกสารอื่น ๆ ในรูปข้อมูลเอกสารและข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารนั้น คณะผู้วิจัยจำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่และเป็นการเก็บข้อมูลเอกสารจากแหล่งข้อมูลโดยตรงเพื่อขจัดความไม่เที่ยงตรงของข้อมูลและดำเนินการวิเคราะห์เปรียบเทียบตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยใช้หลักการทางนิติศาสตร์ในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ใน 5 ประเด็นอันเป็นสาระสำคัญ ได้แก่

- 5.1.1 การเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา
- 5.1.2 การให้ความคุ้มครอง
- 5.1.3 การคุ้มครองในระดับพิเศษ
- 5.1.4 ค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนระหว่างประเทศ
- 5.1.5 การสิ้นสุดความคุ้มครอง

5.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

ในส่วนนี้ คณะผู้วิจัยนำผลการวิจัยเอกสารข้างต้นมาใช้เป็นฐานในการกำหนดประเด็นคำถาม และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ด้วยการสร้างปฏิสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์ โดยมีกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนาหรือตอบคำถามหรือให้รายละเอียดจากผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิจัยเอกสาร มีขั้นตอน ดังนี้

5.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกจากประชากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีความสำคัญต่อการบังคับใช้กฎหมายเพื่อตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นในทุกแง่มุม เพื่อทราบถึงปัญหา และข้อคิดเห็นทางกฎหมายเกี่ยวกับการเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา เพื่อเป็นฐานในการเสนอแนะมาตรการด้านกฎหมายเพื่อเตรียมความพร้อมต่อการเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา รายละเอียด ดังนี้

5.2.1.1 ประชากร

คณะผู้วิจัยกำหนดประชากรที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์ จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มภาครัฐ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการบังคับใช้กฎหมาย กลุ่มนักวิชาการผู้บรรยายกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งสามารถสะท้อนมุมมองแนวคิดและทฤษฎีซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนากฎหมาย และภาคเอกชน ซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่สามารถสะท้อนมุมมองในทางปฏิบัติได้จริง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) กลุ่มภาครัฐ ประกอบด้วย นักวิชาการพาณิชย์ ประจำกองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านทะเบียนคำขอโดยตรง รวมถึงนักวิชาการพาณิชย์ ประจำกองเครื่องหมายการค้าเพื่อประโยชน์ในการสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นจากการรับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศตามพิธีสารมาดริด และนิติกร กรมทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งมีบทบาทด้านกฎหมายโดยตรง

2) กลุ่มนักวิชาการ ประกอบด้วย ผู้บรรยายกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

3) กลุ่มภาคเอกชน ประกอบด้วย ผู้ประกอบการสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนในประเทศไทยและในต่างประเทศ

5.2.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

คณะผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรโดยใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-Information)

และใช้เทคนิค Snowball Sampling เพื่อให้เกิดการแนะนำผู้ให้สัมภาษณ์ที่ต่อเนื่องทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ทำการศึกษาอย่างแท้จริงและดำเนินการเช่นนี้เรื่อยไปจนกว่าจะได้ข้อมูลที่อิ่มตัว คณะผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 14 คน ดังนี้

1) กลุ่มตัวอย่างภาครัฐ จำนวน 6 คน ประกอบด้วย นักวิชาการพาณิชย์ ประจำกองสิ่งปฏิกูลทางภูมิศาสตร์ กรมทรัพย์สินทางปัญญา จำนวน 3 คน นักวิชาการพาณิชย์ ประจำกองเครื่องหมายการค้า จำนวน 1 คน และนิติกรประจำสำนักกฎหมาย กรมทรัพย์สินทางปัญญา จำนวน 2 คน

2) กลุ่มนักวิชาการ จำนวน 3 คนประกอบด้วย ผู้บรรยายกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในระดับอุดมศึกษา

3) กลุ่มภาคเอกชน จำนวน 5 คนประกอบด้วย ผู้ประกอบการสินค้าสิ่งปฏิกูลทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว อาทิ สินค้าข้าว สินค้าหัตถกรรม สินค้าอาหาร รวมถึงสินค้าเกษตรอื่น ๆ

5.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก

คณะผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้ข้อคำถามปลายเปิด (Open-Ended Question) ที่ได้สังเคราะห์มาจากการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารวิชาการ โดยมีประเด็นข้อคำถามสำคัญสอดคล้องกับการเก็บข้อมูล อาทิ

5.2.2.1 คำถามเกี่ยวกับการเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา

5.2.2.2 คำถามเกี่ยวกับประเภทของการขอรับความคุ้มครอง

5.2.2.3 คำถามเกี่ยวกับผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนระหว่างประเทศ

5.2.2.4 คำถามเกี่ยวกับการคุ้มครองในระดับพิเศษ

5.2.2.5 คำถามเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนระหว่างประเทศ

5.2.2.6 คำถามเกี่ยวกับการสิ้นสุดความคุ้มครอง

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก คณะผู้วิจัยใช้วิธีการจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง หรือในกรณีเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผ่านระบบ Microsoft Teams หรือแพลตฟอร์มอื่นโดยการบันทึกการสัมภาษณ์ผ่านระบบนั้น เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและใช้ประกอบการวิเคราะห์

5.2.3 การหาความตรง

เมื่อคณะผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์เสร็จแล้ว ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ในเบื้องต้นเพื่อหาความเที่ยงตรง ด้วยการให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเป็นผู้พิจารณาความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ และดำเนินการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

5.2.4 การหาความเชื่อมั่น

เมื่อปรับปรุงแบบสัมภาษณ์จากการหาความตรงเรียบร้อยแล้ว คณะผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ไปดำเนินการหาความเชื่อมั่น โดยการนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองสัมภาษณ์ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่ม เพื่อวัดความเข้าใจในข้อคำถาม และดำเนินการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้เหมาะสม พร้อมทั้งจะนำไปเป็นเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างสมบูรณ์

เมื่อคณะผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว คณะผู้วิจัยดำเนินการสรุปข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างรายบุคคลที่ได้บันทึกไว้อย่างละเอียดและมีคำอธิบายอย่างชัดเจน และดำเนินการส่งข้อมูลดังกล่าวกลับไปยังผู้ให้สัมภาษณ์ (Member Checking) เพื่อตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้งว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องตรงตามความรู้สึกนึกคิดหรือตามความต้องการของผู้ให้สัมภาษณ์จริง ทั้งนี้ เพื่อยืนยันว่าคณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาใช้หาแนวทางแก้ไขปัญหาสำหรับการวิจัยนี้ โดยมิได้เกิดจากความอคติหรือความลำเอียงแต่ประการใด²¹ และคณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลนี้โดยการใส่ซองปิดผนึกเพื่อไม่ให้เป็นที่เปิดเผยแก่บุคคลทั่วไปและพร้อมสำหรับการตรวจสอบ (Audit Trail)

5.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมด้วยเครื่องมือการวิจัยจากการใช้เทคนิคการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ที่ผ่านการตรวจสอบยืนยันจากผู้ให้สัมภาษณ์แล้ว มาสรุปผลในลักษณะเชิงพรรณนา (Descriptive) และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อหารูปแบบและนำเสนอแนวทางการพัฒนากฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย

²¹ การดำเนินการวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยศึกษาและสรุปความจาก สุมาลี วงษ์วิฑิต, **ระเบียบวิธีวิจัยทางกฎหมาย: แนวคิดและวิธีการ**, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2562). หน้า 352-353.

5.2.6 การพิทักษ์กลุ่มตัวอย่าง

ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) คณะผู้วิจัยดำเนินการขอคำรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อปกป้องกลุ่มตัวอย่างจากปัจจัยเสี่ยงด้านต่าง ๆ หากมีขึ้น โดยคณะผู้วิจัยจัดทำเอกสารคำชี้แจงสำหรับกลุ่มตัวอย่าง (Information Sheet) แนบไปพร้อมแบบสัมภาษณ์ โดยคณะผู้วิจัยอธิบายรายละเอียดในเอกสารคำชี้แจงอีกครั้ง พร้อมขอความสมัครใจจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อลงนามในหนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย และหนังสือรับรองความปลอดภัยแก่ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยตกลงว่า จะไม่เปิดเผยชื่อของกลุ่มตัวอย่าง แต่จะรายงานผลในภาพรวมเท่านั้น และเมื่อเสร็จสิ้นการวิจัยแล้ว ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ประกอบด้วย บันทึกสรุปการสัมภาษณ์เชิงลึก และไฟล์เสียงการสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งถูกบันทึกไว้ในวัสดุบันทึกจะถูกเก็บไว้ในซองปิดผนึกไม่ให้เปิดเผยต่อบุคคลทั่วไป การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะกระทำได้เฉพาะกรณีจำเป็นด้วยเหตุผลทางวิชาการเท่านั้น และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทุกประเภทจะถูกทำลายภายใน 5 ปี นับแต่งานวิจัยนี้ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่แล้ว ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างมีสิทธิถอนตัวออกจากโครงการวิจัยเมื่อใดก็ได้ตามความประสงค์ โดยไม่ต้องแจ้งเหตุผล ซึ่งการถอนตัวออกจากโครงการวิจัยนั้น จะไม่มีผลกระทบในทางใด ๆ ต่อกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น

6. นิยามศัพท์

กรรมสาร หมายถึง สนธิสัญญาประเภทหนึ่งที่อาจมีลักษณะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้

สนธิสัญญา หมายถึง ความตกลงระหว่างประเทศที่กระทำโดยรัฐตั้งแต่ 2 รัฐขึ้นไป

กรรมสารเจนีวา หมายถึง สนธิสัญญาที่มีการปรับปรุงและยกระดับระบบการจดทะเบียนระหว่างประเทศที่มีอยู่เดิมในความตกลงลิสบอนให้ครอบคลุมการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

เครื่องหมายแหล่งกำเนิด หมายถึง ชื่อทางภูมิศาสตร์ของประเทศ แคว้น หรือสถานที่ใดสถานที่หนึ่งโดยเฉพาะที่มีลักษณะเป็นความหมายอันแสดงได้ว่าผลิตภัณฑ์ซึ่งมีกำเนิดในบริเวณดังกล่าวมีคุณภาพ คุณลักษณะ หรือในสาระสำคัญเป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของบริเวณดังกล่าว ทั้งนี้ให้รวมถึงองค์ประกอบทางด้านธรรมชาติหรือองค์ประกอบจากมนุษย์ หรือทั้งองค์ประกอบทางด้านธรรมชาติและองค์ประกอบทางด้านมนุษย์

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายถึง หมายถึง ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าวซึ่งต้องอาศัยปัจจัยที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติของแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้านั้น

